

УДК 796.332.093.584-053.6:159.923.3

<https://doi.org/10.31652/3041-2463/2025-1-6>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНИХ ФУТЗАЛІСТІВ

Войтенко Сергій,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,

Вінницький державний педагогічний університет імені

Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна;

<https://orcid.org/0000-0003-0025-1064>;

email: serhii.voitenko@vspu.edu.ua

Перепелиця Олександр,

Вінницький державний педагогічний університет імені

Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна;

<https://orcid.org/0000-0002-6821-6252>;

email: perepelitsa@gmail.com

Герасимишин Віктор,

Вінницький державний педагогічний університет імені

Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, Вінниця, 21000, Україна;

<https://orcid.org/0000-0001-6823-9120>;

email: herasymyshyn@gmail.com

Анотації. Актуальність. Дослідження актуальне через потребу в комплексних підходах до психологічної підготовки юних футзалістів із урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей. Попри науковий прогрес, оптимальні методи психологічного супроводу в командних видах спорту залишаються недостатньо розробленими, що вимагає подальших досліджень для розвитку мотивації, стійкості та командної взаємодії. **Мета дослідження.** Визначити вплив занять командним видом спорту (наприкладі футзалу) на розвиток сенсомоторних реакцій, координації рухів, концентрації уваги та психічних процесів у дітей 6–7 років. **Матеріал і методи дослідження.** Теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та методичної літератури, даних мережі Інтернет за проблематикою дослідження; анкетування; психодіагностичне тестування; методи математичної статистики. До дослідження було залучено 22 юних футзаліста і 14 дітей які не займаються спортом, віком від 6 до 7 років. **Результати дослідження.** Швидкісно-координаційні здібності, необхідні для успіху в командних видах спорту, формуються на основі сенсомоторних реакцій і психічних процесів. Тенденція

ранньої спеціалізації, зокрема у футзалі, футболі та інших командних видах спорту, сприяє швидкому досягненню високих результатів, але може призводити до дисгармонійного розвитку юних спортсменів. Тому актуальним є моніторинг розвитку юних спортсменів командних видів спорту із фіксацією змін, що відбуваються у сфері психічних процесів. Дослідження показало, що юні футзалісти здатні швидко реагувати на один «потрібний» сигнал у конкретний момент, але відчувають труднощі при сприйнятті рухомих стимулів. Серед юних футзалістів 62 % мають середньо-слабкий тип нервової системи з хвилювим ритмом роботи. Вони вирізняються вразливістю, гостро реагують на стрес і чутливі до похвали та нагород. Вищий рівень реакції на рухомий об'єкт свідчить про краще розвинену ментальну сферу, що позитивно впливає на їхні координаційні здібності порівняно з однолітками, які не займаються спортом. Спостерігалась тенденція до більш збалансованого розподілу випереджаючих і запізнених реакцій у юних футзалістів порівняно з дітьми, які не займаються спортом.

Ключові слова: юні спортсмени, увага, пам'ять, психічні процеси, нервова система, випереджаючі реакції, запізнелі реакції, динамічна працездатність.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF YOUNG FUTSAL PLAYERS

Voitenko Serhii, Perepelytsia Oleksandr, Herasymyshyn Viktor

Abstracts. Topicality. The research is actual because of the need for complex approaches to psychological preparation of young futsal players taking into account their age and individual features. Despite the scientific progress, the optimal methods of psychological support in team sports remain insufficiently developed, which requires further research for the development of motivation, resilience and team interaction. **The purpose of the study.** To determine the influence of team sports (on the example of futsal) on the development of sensorimotor reactions, coordination of movements, concentration of attention and mental processes in children of 6-7 years old. **Material and methods of the research.** Theoretical analysis and generalization of data from scientific and methodological literature and Internet data on the research topic; questionnaires; psychodiagnostic testing; methods of mathematical statistics. The research involved 22 young futsal players and 14 children who are not engaged in sports, aged from 6 to 7 years old. **Results of the research.** Speed-coordination abilities necessary for success in team sports are formed on the basis of sensorimotor reactions and mental processes. The tendency of early specialization, in particular in futsal, football and other team sports, contributes to the rapid achievement of high results, but can lead to disharmonious development of young athletes. Therefore, it is important to monitor the development of young athletes in team sports with the recording of changes

in mental processes. The study showed that young futsal players are able to respond quickly to one “necessary” signal at a particular moment, but have difficulty perceiving moving stimuli. Among young futsal players, 62 % have a medium-weak type of nervous system with a wave rhythm. They are vulnerable, react sharply to stress and are sensitive to praise and rewards. A higher level of reaction to a moving object indicates a better developed mental sphere, which has a positive effect on their coordination abilities compared to their non-athletic peers. There was a tendency to a more balanced distribution of anticipatory and delayed reactions in young futsal players compared to children who do not play sports.

Key words: young athletes, attention, memory, mental processes, nervous system, anticipatory reactions, delayed reactions, dynamic performance.

Постановка проблеми. У сучасному спорті дедалі більше уваги приділяється психологічній підготовці спортсменів, що зумовлено зростаючими вимогами до рівня їхньої стресостійкості, мотивації та здатності до адаптації в змагальній діяльності (Воронова, 2001; Колосов, 2007; Войтенко, 2022). Незважаючи на значний науковий прогрес у цій галузі, (Волянчук, Ложкін, & Колосов, 2022; Вознюк, & Волошин, 2024) залишається відкритим питання про оптимальні методи психологічного супроводу юних спортсменів у командних видах спорту, зокрема у футзалі. Актуальність проблеми полягає в необхідності розробки комплексних підходів до психологічної підготовки юних футзалістів, що враховували б їхні вікові й індивідуальні особливості, сприяли б розвитку мотивації, психологічної стійкості та ефективної командної взаємодії. Недостатність адаптованих методик психологічного супроводу та контролю для юних спортсменів створює потребу у подальших дослідженнях цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психологічної підготовки спортсменів у командних видах спорту, зокрема у футзалі, є предметом багатьох наукових досліджень (Стасюк, Стасюк, & Войтенко, 2025). Останніми роками все більше уваги приділяється вивченню психолого-педагогічного супроводу спортсменів різного віку, з акцентом на розвиток мотивації, емоційної стійкості та здатності до саморегуляції в змагальній діяльності (Ільїн, 2012; Платонов, 2015; Кутек, & Олійник, 2023).

Зокрема, в роботах (Колосов, 2007; Костюкевич, Войтенко, & Вознюк, 2024) розглядаються питання психологічної готовності спортсменів до змагань, механізми подолання стресу та роль когнітивних процесів у досягненні високих результатів. Водночас, дослідження (Богуславська, & Пітин, Бріскін, 2017) акцентують увагу на багаторічному плануванні психологічної підготовки юних спортсменів, що дозволяє підвищити ефективність їхньої змагальної діяльності.

Окремий напрямок досліджень стосується специфіки впливу командної взаємодії на психологічний стан юних спортсменів. Зокрема, роботи (Проценко, 2010; Сархан, 2011) розглядають розвиток комунікативних навичок і психологічних аспектів лідерства в командних видах спорту. Автори зазначають, що формування позитивного соціально-психологічного клімату в команді сприяє підвищенню рівня згуртованості гравців і покращенню їхньої результативності.

Деякі дослідження, зокрема роботи (Гринь, 2015; Костюкевич, & Стасюк, 2023; Сікорська, & Вознюк, 2024; Костюкевич, Войтенко, & Вознюк, 2024) зосереджені на питаннях використання психодіагностичних методик у тренувальному процесі, що допомагає визначити рівень психологічної підготовленості спортсменів. Також вивчаються методи психорегуляції, які можуть сприяти підвищенню концентрації уваги та зниженню рівня тривожності перед змаганнями.

Таким чином, аналіз сучасних наукових досліджень показує, що питання психологічної підготовки юних спортсменів у командних видах спорту є багатограним і потребує комплексного підходу. Важливими напрямками залишаються формування мотивації, розвиток психічної стійкості, оптимізація командної взаємодії та впровадження сучасних психолого-педагогічних методик у тренувальний процес. Особливу увагу варто приділити розвитку когнітивних функцій, зокрема концентрації уваги, пам'яті та сенсомоторних реакцій, які безпосередньо впливають на динамічну працездатність юних спортсменів.

Мета дослідження. Визначити вплив занять командним видом спорту (на прикладі футболу) на розвиток сенсомоторних реакцій, координації рухів, концентрації уваги та психічних процесів у дітей 6–7 років.

Матеріал та методи дослідження. Теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та методичної літератури, даних мережі Інтернет за проблематикою дослідження; анкетування; методи математичної статистики; психодіагностичне тестування:

1. Реакція на рухомий об'єкт (тест «Каскадер») – ми інтерпретували наступні шкали: час реакції на рухомий об'єкт, в мс; кількість випереджаючих та запізнілих реакцій;

2. Теплінг-тест (тест «Дятел») Є.П. Ільїна;

3. Обсяг уваги (тест «Розвідник») та обсяг образної пам'яті.

Оскільки розподіл майже всіх показників значно відрізнявся від нормального, для порівняння груп використовувалися методи непараметричної статистики: тест Вілкоксона для порівняння залежних вибірок, для незалежних вибірок U-тест Манна-Уїтні. Для опису показників у групах для визначення положення та розсіювання використовувалися медіана та квартилі. До дослідження було залучено 22 юних футболіста та 14 дітей, які не займаються

спортом всі віком від 6 до 7 років. Від учасників отримано згоду на участь в дослідженні відповідно до Гельсінської декларації прав людини 2008 року.

Результати дослідження. Швидкісно-координаційні здібності, необхідні для досягнення високих результатів у командних видах спорту, формуються на основі сенсомоторних реакцій і психічних процесів. Однією з ключових тенденцій сучасного спорту є рання спеціалізація, що зумовлена ускладненням техніки та тактики, а також стрімким підвищенням рівня спортивних досягнень, для яких потрібно дедалі більше часу. Ця тенденція найбільш виражена у футзалі, футболі, хокеї, баскетболі тощо. Вона сприяє швидшому досягненню спортивного піку, але водночас може призводити до однобічного та дисгармонійного розвитку юних спортсменів.

У зв'язку з цим надзвичайно актуальною є проблема моніторингу розвитку юного футзаліста із фіксацією змін, що відбуваються у сфері психічних процесів. Було обстежено юних футзалістів (хлопчиків) віком 6–7 років. Дослідження проводилося на базі спортивної школи, відповідно до місця локалізації команди. Отримані результати юних футзалістів (ЕГ) порівнювалися з показниками контрольної групи (КГ) дітей, які не займаються спортом (табл. 1).

У всіх обстежених дітей було зафіксовано доволі низький рівень сенсомоторної (психомоторної) реакції. Водночас вони зберігали здатність швидко реагувати на один «потрібний» сигнал у конкретний момент часу, але відчували значні труднощі при реагуванні на сигнали, що перебувають у русі.

Таблиця 1

Показники тесту реакції на рухомий об'єкт (РРО) у юних футзалістів (ЕГ), та дітей, які не займаються спортом (КГ), медіана (квартилі)

Показник	ЕГ n-22	КГ n-14	p
Час РРО, мс	211,0 (146,5; 292,0)	233,5 (149,0; 272,0)	0,05
Кількість випереджаючих реакцій, у.о.	10,0 (8,0; 11,0)	10,5 (7,0;13,0)	0,23
Кількість запізнiliх реакцій, у.о.	10,0 (9,0; 12,0)	9,5 (7,0;13,0)	0,42

Дослідження показало, що у дітей, які займаються футзалом, час реакції на рухомий об'єкт є достовірно коротшим, ніж у їхніх однолітків, які не займаються спортом. Це свідчить про краще розвинену ментальну сферу, відповідальну за складно-координаційні здібності. Також спостерігалася тенденція до більш збалансованого розподілу між випереджаючими та запізнiliми реакціями у юних футзалістів при виконанні психомоторних тестів у порівнянні з дітьми, які не залучені до спортивної діяльності.

Щодо показника динамічної працездатності, було виявлено, що діти з контрольної групи, які не займаються футзалом, мають достовірно вищий рівень

стійкості до монотонної діяльності порівняно з тими, хто систематично тренується (табл. 2).

Таблиця 2

Показники властивостей нервової системи у юних футзалістів ЕГ у порівнянні з КГ дітей які не займаються спортом, медіана (квартилі)

Показник	ЕГ n-22	КГ n-14	p
Показник динамічної працездатності, кількість натиснень з 500 можливих	299,5 (236,0; 371,0)	316,5 (247,0; 345,0)	0,05

Виявлена особливість пояснюється тим, що футзал є ігровим видом спорту, в якому діти постійно отримують нові враження та тренують здатність центральної нервової системи (ЦНС) швидко переключатися між різними завданнями в руховій сфері.

Дослідження типу нервової системи юних футзалістів показало, що 62 % дітей (за показниками теппінг-тесту) мають проміжний (середньослабкий) тип, який характеризується періодичним зростанням і зниженням темпу роботи (хвилеподібна крива) (рис.1). Для цього типу нервової системи властиві часті зміни настрою, висока емоційність і підвищена чутливість до навколишнього середовища. Водночас, такі діти здатні швидко реагувати на нестандартні ситуації, хоча існує ймовірність допущення помилок. Лише близько 4 % вибірки продемонстрували проміжний тип нервової системи між сильною та середньою, що забезпечує високу стійкість до тривалих стресів, а також добру витривалість до фізичних і емоційних навантажень.

У дітей з контрольної групи, які не займаються футзалом, розподіл типів нервової системи був рівномірним між слабким і середньослабким типами.

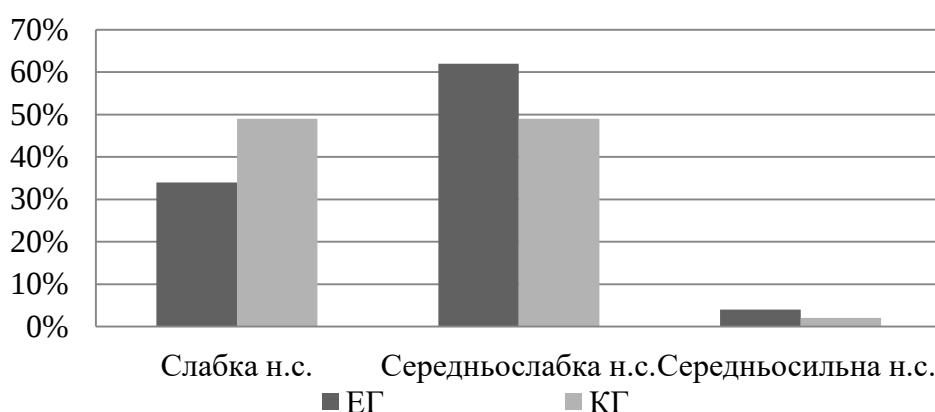

Рис. 1. Тип нервової системи юних футзалістів ЕГ та дітей, які не займаються спортом КГ, %

Розглянемо особливості розвитку психічних процесів у юних футзалістів. Психічні процеси – це форма відображення реальності, яка дає змогу людині пізнавати світ, контролювати поведінку та здійснювати різні види діяльності. До

основних психічних процесів у психології відносять відчуття, сприйняття, пам'ять, увагу, мислення, уяву, уявлення, емоції, волю та мову.

Згідно з узагальненими літературними даними, у футзалі найважливішими є спеціалізовані відчуття та сприйняття, окремі характеристики уваги, а також розвиток мислення та вольових якостей, які забезпечують ефективність гри та швидкість прийняття рішень.

На різних етапах спортивної підготовки важливо враховувати різні характеристики спортсмена з точки зору прогнозування його перспективності. У кожному віковому періоді існують ключові компоненти, що визначають розвиток дитини в цей час. Їх доцільно цілеспрямовано розвивати, оскільки це сприяє ефективнішому зануренню у спортивну діяльність.

Для оцінки функціонування психічних процесів у юних футзалістів ми провели дослідження, яке було спрямоване на визначення рівня розвитку основних пізнавальних процесів, зокрема уваги та пам'яті, під час спортивних занять (табл. 3).

Таблиця 3

Показники уваги та пам'яті юних футзалістів ЕГ і дітей КГ, які не займаються спортом, медіана (квартилі)

Показник	ЕГ n-22	КГ n-14	p
Обсяг уваги, у.о.	4,0 (3,0; 4,5)	4,0 (3,0;5,0)	0,40
Об'єм образної пам'яті, у.о.	5,0 (4,0; 6,0)	6,0 (5,0;6,0)	0,05

Юні футзалісти не відрізнялися від дітей контрольної групи за рівнем розвитку уваги, при цьому обсяг образної пам'яті у них був нижчим, ніж у дітей, які не займаються спортом.

Підсумовуючи отримані дані, можна зазначити, що рівень розвитку психічних процесів достовірно відрізняється у дітей, які займаються командними видами спорту, зокрема футзалом і дітей, які не займаються спортом систематично. Представлені матеріали вказують на необхідність цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи з розвитку та корекції психічних процесів у дітей досліджуваної вікової категорії, що займаються футзалом. Практика показує, що тренери більше зосереджуються на вдосконаленні фізичних і технічних можливостей юних футзалістів, при цьому недостатньо уваги приділяється розвитку їх психічних здібностей, що ставить під сумнів подальше вдосконалення спортивної майстерності вихованців.

Дискусія. Результати нашого дослідження підтверджують значний вплив особливостей нервової системи та психологічної підготовленості на реактивність і координаційні здібності юних спортсменів. Виявлений середньо-слабкий тип нервової системи у більшості юних футзалістів узгоджується з

висновками (Волянюка, Ложкіна, & Колосова, 2022; Войтенко, Костюкевич, & Стасюк, 2022) щодо організаційного стресу, який впливає на згуртованість команди та вимагає особистісних ресурсів для його подолання. Отже, наші дані вказують на необхідність розробки адаптивних методик психологічної підготовки для зміцнення особистісних ресурсів юних спортсменів.

Дослідження Проценка (2010), Войтенка (2022) підкреслюють значущість стилю спілкування тренера, особливо балансу між домінуванням і емоційністю, що безпосередньо впливає на успішність спортсменів. Наші результати свідчать, що юні футзалісти мають високу чутливість до похвали та нагород, що вказує на важливість позитивної комунікації тренера. Відповідно, методи підготовки повинні враховувати як психологічні особливості спортсменів, так і стратегії ефективної взаємодії між тренером і гравцями.

Дослідник Ш. Сархан (2011) акцентує увагу на психологічній згуртованості команди та впливі особистісних факторів на взаємодію спортсменів. У нашому дослідженні виявлено, що футзалісти демонструють вищий рівень розвитку ментальної сфери порівняно з однолітками, які не займаються спортом. Це може пояснюватися постійною необхідністю швидко реагувати на ігрові ситуації та адаптуватися до змінних умов. Водночас, психологічна сумісність команди, досліджена Бринзаком (2009), є критично важливим аспектом, який слід враховувати при формуванні команд для забезпечення максимальної ефективності їхньої взаємодії.

Таким чином, наші результати підтверджують та доповнюють попередні дослідження, водночас вказуючи на необхідність подальших наукових пошуків у сфері розвитку психологічної підготовки юних спортсменів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення методів оцінки індивідуальних і групових психологічних характеристик, що дозволить створити більш ефективні програми підготовки в командних видах спорту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Юні спортсмени командних видів спорту здатні швидко реагувати на один «потрібний» сигнал у конкретний момент, але відчувають труднощі при сприйнятті рухомих стимулів. Серед юних футзалістів 62 % мають середньо-слабкий тип нервової системи з хвилювим ритмом роботи. Вони вирізняються вразливістю, гостро реагують на стрес і чутливі до похвали та нагород. Вищий рівень реакції на об'єкт у футзалістів свідчить про краще розвинену ментальну сферу, що впливає на їхні координаційні здібності порівняно з однолітками, які не займаються спортом. Найважливішим показником психологічної підготовленості є РРО.

У подальшому перспективним вбачається створення та впровадження психокорекційної програми, орієнтованої на підвищення рівня психологічної підготовленості юних спортсменів у командних видах спорту.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславська, В., Пітин, Ю., & Бріскін, М. (2017). Напрями застосування новітніх інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*, (2), 16–20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2017_2_4
2. Бринзак, С. С. (2009). *Прогнозування психологічної сумісності спортсменів у команді (на прикладі ігрових видів спорту)* (Автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту). Національний університет фізичного виховання і спорту України.
3. Вознюк, Т. В. (2017). Особливості прояву психофізіологічних властивостей у гравців чоловічих та жіночих команд з баскетболу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*, (3), 15–20. Вінниця: ТОВ «Планер».
4. Вознюк, Т., & Волошин, В. (2024). Ефективність застосування програми удосконалення спеціальних координаційних здібностей у підготовці юних футболістів. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*, (1), 63–75. Вінниця: ТВОРИ.
5. Волянчук, Н. Ю., Ложкін, Г. В., & Колосов, А. Б. (2022). Організаційний стрес спортивної команди. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (3), 38–44. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.8>
6. Войтенко, С. М., Костюкевич, В. М., & Стасюк, І. І. (2022). *Теорія і методика викладання футзалу: Навчальний посібник*. Вінниця: ТВОРИ.
7. Воронова, В. І. (2001). *Психологічний супровід спортивної діяльності в футболі*. Київ: Науково-методичний (технічний) комітет Федерації футболу України.
8. Гринь, О. Р. (2015). *Психологічне забезпечення та супровід підготовки кваліфікованих спортсменів: Навчальний посібник*. Київ: Олімпійська література.
9. Колосов, А. Б. (2007). *Когнітивний ресурс підвищення стрес-стійкості кваліфікованих спортсменів* (Дис. канд. психол. наук). Київ.
10. Костюкевич, В. М., Войтенко, С. М., & Стасюк, І. І. (2023). *Контроль у футболі: Навчальний посібник*. Вінниця: ТВОРИ.
11. Костюкевич, В. М., Войтенко, С. М., & Вознюк, Т. В. (2024). *Моделювання і прогнозування в спорті: Навчальний посібник*. Вінниця: ТВОРИ.
12. Кутек, Т., & Олійник, О. (2023). Моніторинг психоемоційного стану кваліфікованих футболістів у річному циклі підготовки. *Фізична культура*,

спорт та здоров'я нації: Збірник наукових праць, 16(35), 171–179.
[https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16\(35\)-171-179](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-171-179)

13. Платонов, В. М. (2021). *Сучасна система спортивного тренування: Підручник*. Київ: Перша друкарня.

14. Проценко, Г. В. (2010). *Стиль спілкування тренера як фактор успішності сумісної діяльності у спортивній команді (на прикладі юних волейболісток)* (Автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту). Київ: Національний університет фізичного виховання і спорту України.

15. Стасюк, В. А., Стасюк, І. І., & Войтенко, С. М. (2025). *Теорія і методика викладання футболу та футзалу: Навчально-методичний посібник [для факультетів фізичної культури закладів вищої освіти]* [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8720>

16. Сархан, Ш. (2011). Соціально-психологічні особливості групової згуртованості спортсменів. *Спортивний вісник Придніпров'я: Збірник наукових праць*, (2), 75–79.

17. Сікорська, Л., & Вознюк, Т. (2024). Вплив занять спортивними іграми на якість життя студентської молоді. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*, (4), 19–30. Вінниця: ТВОРИ.

REFERENCES

1. Bohuslavskaya, V., Pityn, Yu., & Briskin, M. (2017). Napriamy zastosuvannya novitnikh informatsiinykh tekhnolohii v haluzi fizychnoi kultury ta sportu. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, (2), 16–20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2017_2_4

2. Brynzak, S. S. (2009). *Prohnozuvannya psykholohichnoi sumisnosti sportsmeniv u komandi (na prykladi ihrovykh vydiv sportu)* [Author's abstract of the dissertation of Candidate of Sciences in Physical Education and Sport, 24.00.01]. Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy.

3. Vozniuk, T. V. (2017). Osoblyvosti proiavu psykhofiziologichnykh vlastyvostei u hravtsiv cholovichykh ta zhinochykh komand z basketbolu. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia*, (3), 15–20. Vinnytsia: TOV «Planer».

4. Vozniuk, T., & Voloshyn, V. (2024). Efektyvnist zastosuvannia prohramy udoskonalennia spetsialnykh koordynatsiinykh zdibnostei u pidhotovtsi yunykh futbolistiv. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia*, 1, 63–75. Vinnytsia: TVORY.

5. Volianiuk, N. Yu., Lozhkin, H. V., & Kolosov, A. B. (2022). Orhanizatsiinyi stres sportyvnoi komandy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Psykholohiia*, (3), 38–44. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.8>

6. Voitenko, S. M., Kostiukevych, V. M., & Stasiuk, I. I. (2022). *Teoriia i metodyka vykladannia futzalu: Navchalnyi posibnyk*. Vinnytsia: TVORY.
7. Voronova, V. I. (2001). *Psykhologichnyi suprovid sportyvnoi diialnosti v futboli*. Kyiv: Naukovo-metodychnyi (tekhnichniy) komitet Federatsii futbolu Ukrainy.
8. Hryn, O. R. (2015). *Psykhologichne zabezpechennia ta suprovid pidhotovky kvalifikovanykh sportsmeniv: Navchalnyi posibnyk*. Kyiv: Olimpiiska literatura.
9. Kolosov, A. B. (2007). *Kohnityvnyi resurs pidvyshchennia stres-stiikosti kvalifikovanykh sportsmeniv* (Candidate's dissertation, 19.00.07). Kyiv.
10. Kostiukevych, V. M., Voitenko, S. M., & Stasiuk, I. I. (2023). *Kontrol u futboli: Navchalnyi posibnyk*. Vinnytsia: TVORY.
11. Kostiukevych, V. M., Voitenko, S. M., & Vozniuk, T. V. (2024). *Modeliuvannia i prohnozuvannia v sporti: Navchalnyi posibnyk*. Vinnytsia: TVORY.
12. Kutek, T., & Oliinyk, O. (2023). Monitorynh psykhoemotsiinoho stanu kvalifikovanykh futbolistiv u richnomu tsykli pidhotovky. *Fizychna kultura, sport ta zdorov'ia natsii: Zbirnyk naukovykh prats*, 16(35), 171–179. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16\(35\)-171-179](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-171-179)
13. Platonov, V. M. (2021). *Suchasna systema sportyvnoho trenuvannia: Pidruchnyk*. Kyiv: Persha drukarnia.
14. Protsenko, H. V. (2010). *Styl spilkuвання trenera yak faktor uspihynosti sumisnoi diialnosti u sportyvni komandi (na prykladi yunykhn voleibolistok)* [Author's abstract of the dissertation of Candidate of Sciences in Physical Education and Sport, 24.00.01]. Kyiv: Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy.
15. Stasiuk, V. A., Stasiuk, I. I., & Voitenko, S. M. (2025). *Teoriia i metodyka vykladannia futbolu ta futzalu: Navchalno-metodychnyi posibnyk [dlia fakultetiv fizychnoi kultury zakladiv vyshchoi osvity]* [Elektronnyi resurs]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8720>
16. Sarkhan, S. (2011). Sotsialno-psykhologichni osoblyvosti hrupovoi zghurtovanosti sportsmeniv. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia: Zbirnyk naukovykh prats*, (2), 75–79.
17. Sikorska, L., & Vozniuk, T. (2024). Vplyv zaniat sportyvnyimi ihramy na yakist zhyttia studentskoi molodi. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia*, 4, 19–30. Vinnytsia: TVORY.

Стаття надіслана до редколегії 25.02.2025
Статтю рекомендовано до друку 10.03.2025